

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Архитектонски факултет

НАСТАВНО И НАУЧНО – УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата Александра Дајковића

Одлуком Наставног и научно-уметничког већа Факултета бр. 01-1810/2-6.1 од 25.10.2021. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Александра Дајковића под насловом:

ИСТРАЖИВАЊЕ УТИЦАЈА АРХИТЕКТЕ АУГУСТА ЋЕЗАРА КОРАДИНИЈА НА АРХИТЕКТОНСКУ ДЈЕЛАТНОСТ У ЦРНОЈ ГОРИ И ИТАЛИЈИ СА ПОЧЕТКА XX ВИЈЕКА

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1.1 Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат је школске 2016/2017. године уписао студијски програм Докторских студија Архитектура (усмерена настава и ужа научна област истраживања: Архитектура и урбанизам).

На основу члана 106. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18), а у вези са чланом 28. и чланом 29. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 11. јануар 2021. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 18. јануара 2021. године, донело одлуку број 01-41/2-9.5 којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидата Александра Дајковића, маст.арх., под насловом „Истраживање утицаја архитекте Аугуста Ћезара Корadiniја на архитектонску дјелатност у Црној Гори и Италији са почетка XX вијека“ у саставу:

- др Ана Никезић, председница Комисије, ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Александар Игњатовић, члан Комисије, ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Agostino Catalano, члан Комисије, ванредни професор Универзитета Молизе, Италија

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета („Сл. билтен Факултета”, бр. 119/18 и 126/21), и члана 32. и члана 33. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду („Сл. билтен УБ”, бр. 191/16-пречишћен текст), члана 31. став 1. Правилника о докторским студијама Факултета („Сл. Билтен АФ”, бр.102/14) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 06. априла 2021. године, Наставно и научно-уметничко веће Факултета је, на седници одржаној 27. априла 2021. године, донело одлуку број 01-513/2-7.2 да се Александру Дајковићу, маг. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „Истраживање утицаја архитекте Аугуста Ђезара Корadiniја на архитектонску дјелатност у Црној Гори и Италији са почетка XX вијека“ и да се за ментора именује р. проф. др Владимир Мако.

Октобра 2021. године, завршену докторску дисертацију кандидат је, уз сагласност ментора, предао на Веће докторских студија. На основу члана 109. и члана 110. Статута Универзитета у Београду - Архитектонског факултета у Београду („Сл. билтен АФ”, бр. 119/18 и 126/21) а у вези са чланом 34. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету („Сл. билтен АФ”, бр. 122/20) и Одлуком Већа докторских студија Факултета од 18. октобра 2021. године, Наставно и научно - уметничко веће Факултета је, на седници одржаној дана 25. октобра 2021. године, донело одлуку број 01- 1810/2-6.1 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата

„Истраживање утицаја архитекте Аугуста Ђезара Корadiniја на архитектонску дјелатност у Црној Гори и Италији са почетка XX вијека“, у саставу:

- др Ана Никезић, председница Комисије, ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Александар Игњатовић, члан Комисије, ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета
- др Agostino Catalano, члан Комисије, ванредни професор Универзитета Молизе, Италија

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада образовно-научном пољу *техничко-технолошких наука*, научној области Архитектура и урбанизам, односно ужој научној области Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и очување градитељског наслеђа, за коју је матичан Архитектонски факултет у Београду. Ментор предметне дисертације је др Владимир Мако, редовни професор Универзитета у Београду Архитектонског факултета.

Списак радова који квалификују р. проф. др Владимира Мака за ментора докторске дисертације:

1. *Sociological Dimension of Urban Plans: General Urban Plan of Priština from 1953*, arh. Dragutin Partonić, (Coauthor Arber Sadiki), Facta Universitatis, Series: Architecture and Civil Engineering, Vol.17, no.1 (2019), University of Niš, pp.93-104. (ISSN 0354-4605)
2. *An Islamic Numerical Interpretation of Hagia Sophia in Constantinople*, Keynote Speech, Зборник радова са 21 међународне естетичке конференције 'Possible Worlds of Contemporary Aesthetics: Aesthetics Between History, Geography and Media', Универзитет у Београду – Архитектонски Факултет, Београд 2019 (ISBN 978-86-7924-223-2) ст. 32-44.
3. *The Aesthetics and Attainability of Cultural Cohesion: The Metaphorical Compositional Structure of "Oresteia" and Acropolis of Athens*, Athens Journal of Architecture, vol.5, issue 1, January 2019, Athens Institute for Education and Research, Athens, pp.99-110 (ISSN:2407-9472- DOI:10.30958/aja).
4. *Lorenz Stoer and the Metaphor of Creative Power in Architecture*, Athens Journal of Architecture, vol.4, issue 1, Athens Institute for Education and Research, Athens (2018), ст.65-84 (ISSN:2407-9472).
5. *Aesthetics and Perception of Mobile Reality: Architectural Prospective*, Serbian Architectural Journal, Vol.9, No.2, 2017, Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, ст.113-120.
-The Aesthetics of Transformation, Athens Journal of Architecture, vol.3, issue 3, The Athens Institute for Education and Research, Athens (2017), ст.263-276 (ISSN: 2407-9472).
6. *Aesthetics of Architectural Concept: from Metaphorical Vision to Creative Concretization*, у Зборнику радова са осме међународне конференције Architecture in Perspective, Vysoka škola banska-Technicka univerzita Ostrava, Fakulta stavebni, katedra architektury, Острава (2016), ст.10-12 (ISBN 978-80-248-3940-0).
7. *Recycling in Design for Sustainable Culture: Research and Education Philosophy*, у Зборнику радова са осме међународне конференције Architecture in Perspective, Vysoka škola banska-Technicka univerzita Ostrava, Fakulta stavebni, katedra architektury, Острава (2016), ст.21-22 (ISBN 978-80-248-3940-0).
8. *Ethics of Dwelling: Early Christian Principles of the City Life and Urban Transformation*, у: Revisions of Modern Aesthetics, part 2, Serbian Architectural Journal Vol.7, (2015), ст.123-134 (ISSN 1821-3952).
9. *Light as a Metaphor of Dwelling: A Few 20th Century Examples*, у: Architecture Anthology I: Architecture and Urban Theory, уредник Nicholas Patricios, Athens Institute for Education and

Research, Athens (2015), стр.159-170 (ISBN: 978-628-5065-82-9).

1.3. Биографски подаци о кандидату

Александар Дајковић рођен је 19. новембра 1986. године на Цетињу, Црна Гора. Основну школу и Гимназију завршава на Цетињу као носилац дипломе „Луча“. Основне академске студије на Архитектонском факултету Универзитета Црне Горе у Подгорици уписује 2005. године, а завршава 2008. године. Постдипломске специјалистичке студије архитектуре завршава 2010. године, док Мастер академске студије на истоименом факултету завршава 2014. године. Мастер рад на тему „Допринос архитекте Аугуста Тезара Корадинија развоју академског еклектицизма на Цетињу са почетка XX вијека“ одбранио је са оценом 10. Током студија, као члан Студентског парламента Универзитета Црне Горе биран је за члана Већа Архитектонског факултета, Сената Универзитета Црне Горе и за члана Савета за високо образовање Владе Црне Горе.

Докторске студије *Архитектуре и урбанизма* на Архитектонском факултету у Београду уписује 2016. године. Као усмерење докторских студија у другој години изабрао је студије научног карактера, усмерена настава: Архитектура.

У Престоници Цетиње, у периоду 2009–2014. године, обављао је послове самосталног саветника у Секретаријату за планирање и развој животне средине. У Министарству културе Црне Горе, у периоду 2014–2015. године, ангажован је као самостални саветник, а потом, у периоду 2015–2020. године, обављао функцију генералног директора Директората за културну баштину. Од октобра 2016. до априла 2018. године, упоредо са функцијом генералног директора, обављао је функцију руководиоца ЈУ Центар за конзервацију и археологију Црне Горе. Од маја до новембра 2020. године обављао је функцију генералног директора Директората за инспекцијске послове и лиценцирање у Министарству одрживог развоја и туризма Црне Горе.

Као члан стручних тимова, учествовао је у реализацији више пројеката, од којих су најзначајнији: Израда номинационог досијеа и упис Венецијанских одбрамбених тврђава између XV и XVII века, (у оквиру транснационалне номинације која је поднета у сарадњи са Италијом и Хрватском), на UNESCO листу; Израда ревидованог менаџмент плана за Историјско језгро Цетиња; „Ревалоризација културних добара Црне Горе“; Љубљана процес „Рехабилитација нашег заједничког наслеђа“ у организацији Савјета Европе и Европске комисије.

Учествује у раду више стручних тијела: Савету градоначелника Престонице за културу (председник), Савету за управљање Природним и културно-историјским подручјем Котора

(члан), Савезу архитеката Црне Горе (члан), Инжењерска комора Црне Горе (члан). Аутор је и коаутор више изложби, монографије и стручних радова из области културне баштине. Учествовао је на бројним конференцијама и округлим столовима из области културне баштине у Црној Гори и иностранству. Стручно се усавршавао кроз програм International Visitor Leadership Program (IVLP), на тему очувања културне баштине и идентитета у Сједињеним Америчким Државама у организацији Department of State, Bureau of Educational and Cultural Affairs (2019). Стручно искуство стицао у Giora Gur & Partners Architects LTD, Израел (2008), као и на Архитектонском факултету Универзитета у Шефилду у Великој Британији (2009). Звање архитекта-конзерватор стекао је 2014. године.

Одржао предавања по позиву: Integral management of the Natural and culturo-historical region of Kotor, (Lojang: The 2nd China-СЕЕС Cultural Heritage Forum, 2019); Policies in the field of Cultural Heritage in Montenegro, (Цетиње: Милочерски развојни форум, 2018); State approaches National Policy and Legislation on historic towns in Montenegro, (Беч: TU Wien, 2016). На *Incheon International Design Competition*, који се одржао 2009. године у Јужној Кореји, као коаутор освојио “Honorable Mention“ за идејно решење „Off-Grid city“.

Монографске публикације:

- Бурзановић, Славко, Дајковић, Александар. *Италијанско посланство на Цетињу/ La Legazione d'Italia a Cettigne*, (Цетиње: Национална библиотека Црне Горе „Ђурђе Црнојевић“; Историјски институт Црне Горе, 2015).

Радови:

- А. Дајковић, *Урбани развој Цетиња и Барија кроз сагледавање дјеловања Аугуста Ђезара Корадинија (1900–1931)*, (Београд: „Архитектура и урбанизам“ ISSN 0354-6055, Институт за архитектуру и урбанизам Србије). Донешена одлука уредништва о прихватању рада и његовом објављивању у часопису „Архитектура и урбанизам“, број 1074 од 29.09.2021. године, у оквиру издања планираних за 2021/2022. годину, у категорији научних радова.
- А. Дајковић, С. Бурзановић, *Италијанско посланство на Цетињу*, (Београд: „Изградња“ 67 7-8, 275-284, 2013)
- Tou Liu, Мако Владимир, Алихоџић Рифат, Дајковић Александар, Аџић Небојша, Самарџић Тијана, *Ancient Villages and Vernacular Architecture of China and Montenegro*, (Цетиње: Министарство културе Црне Горе, 2017). Изложба “Рурална архитектура Црне Горе и НР Кине” је током 2016–2017. године изложена у Пекингу, НР Кина и у Биљарди на Цетињу.

- А. Дајковић, *Ulcinj: The Importance of Protection for Montenegro in Cultural Spaces - On Architecture and Identity of Ulcinj/Ulqin / Montenegro*, (Беч: IVA Institut für vergleichende Architekturforschung, 2018)
- А. Дајковић, *Значај културе за економски развој*, (Подгорица: Гласник Привредне коморе Црне Горе, 2017)

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Дисертација под насловом „Истраживање утицаја архитекте Аугуста Тезара Корadiniја на архитектонску дјелатност у Црној Гори и Италији са почетка XX вијека“ писана је на српском језику има укупно 150 страна. Основни текст дисертације је подељен у 3 поглавља и броји 117 страна. У дисертацији је коришћено 59 референци које су наведене након основног текста на 5 страна. Листа референци садржи: 45 књига, 8 научних и других чланака, 4 радова из научних зборника, 2 дипломска и магистарска рада. Испред основног текста дисертације налази се резиме на српском и енглеском језику, изјава захвалности и детаљан садржај. У завршном делу дисертације налази се списак слика са изворима, биографија аутора и пратеће изјаве. Дисертација садржи 130 слика.

У наставку текста је дат садржај дисертације.

САДРЖАЈ

УВОД	Error! Bookmark not defined.
Предмет истраживања	Error! Bookmark not defined.
Циљ истраживања	Error! Bookmark not defined.
Полазне хипотезе истраживања	Error! Bookmark not defined.
Научне методе истраживања	Error! Bookmark not defined.
Критички преглед досадашњих истраживања	Error! Bookmark not defined.
Научна оправданост дисертације	Error! Bookmark not defined.
Глава 1	
I ДИО – УРБАНИ РАЗВОЈ ЦЕТИЊА И БАРИЈА	Error! Bookmark not defined.
1. УТИЦАЈ КОРАДИНИЈА НА УРБАНИ РАЗВОЈ ЦЕТИЊА И БАРИЈА	Error! Bookmark not defined.
1.1. Утицај Корadiniја на урбани развој Цетиња	Error! Bookmark not defined.
1.1.1. Затечено стање – главне урбане карактеристике	Error! Bookmark not defined.
1.1.2. Препознавање утицаја на аутентичну матрицу	Error! Bookmark not defined.
1.2. Утицај Корadiniја на урбани развој Барија	Error! Bookmark not defined.
1.2.1. Затечено стање – главне друштвене и урбане карактеристике	Error! Bookmark not defined.
1.2.2. Карактеристични утицај на урбане цјелине	Error! Bookmark not defined.
1.2.2.1. Левантски сајам	Error! Bookmark not defined.
1.2.2.2. Насеље Мурат	Error! Bookmark not defined.
1.2.2.3. Стари град	Error! Bookmark not defined.
Глава 2	
II ДИО – АРХИТЕКТОНСКИ ИЗРАЗ ЦЕТИЊА И БАРИЈА	Error! Bookmark not defined.
2. УТИЦАЈ КОРАДИНИЈА НА РАЗВОЈ АРХИТЕКТУРЕ ЦЕТИЊА И БАРИЈА	Error! Bookmark not defined.

2.1. Утицај Коррадинија на развој архитектуре Цетиња	Error! Bookmark not defined.
2.1.1. Уређење Двора књаза Николе I.....	Error! Bookmark not defined.
2.1.2. Руско посланство	Error! Bookmark not defined.
2.1.3. Владин дом.....	Error! Bookmark not defined.
2.1.4. Црква Св. Антуна Падованског.....	Error! Bookmark not defined.
2.1.5. Нереализовани пројекти	Error! Bookmark not defined.
2.1.5.1. Пројекат Гимназије.....	Error! Bookmark not defined.
2.1.5.2. Пројекат проширења Ђевојачког института	Error! Bookmark not defined.
2.1.6. Италијанско посланство.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. Утицај Коррадинија на развој архитектуре Барија	Error! Bookmark not defined.
2.2.1. Палата Фицароти	Error! Bookmark not defined.
2.2.2. Палата Ингами-Скалвини	Error! Bookmark not defined.
2.2.3. Сала Аула Магна, Палата Атенео	Error! Bookmark not defined.
2.2.4. Пројекти за приватне наручиоце у Барију	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.1. Објекат Ђованија ди Кањо Абресја.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.2. Објекат Антонија Радикиа	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.3. Објекат Нигри Пиетра	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.4. Кућа и складиште Латерца.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.5. Објекат Палдера Николанђела.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.6. Вила Латерца	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.7. Вила - Сан Каталдо	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.8. Вила Лина	Error! Bookmark not defined.
2.2.4.9. Палата.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.5. Палата Фиат	Error! Bookmark not defined.
2.2.6. Левантски сајам	Error! Bookmark not defined.
2.2.7. Студентски дом.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.8. Олтари у Цркви Св. Марије Ветеране у Триђану и Цркви Св. Ђузепеа.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.8.1. Олтари у Цркви Св. Марије Ветеране у Триђану .	Error! Bookmark not defined.
а) Велики олтар (1913–15) посвећен Пресветој Богородици.....	Error! Bookmark not defined.
б) Олтар Чистилишта.....	Error! Bookmark not defined.
2.2.8.2. Олтар Св. Антонија у парохијској Цркви Св. Ђузепеа (такозвани олтар Фицароти)	Error! Bookmark not defined.
Глава 3	
ЗАКЉУЧЦИ	Error! Bookmark not defined.
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	Error! Bookmark not defined.
ПОПИС СЛИКА	Error! Bookmark not defined.

ПОПИС СКРАЋЕНИЦА	Error! Bookmark not defined.
БИОГРАФИЈА АУТОРА	Error! Bookmark not defined.
Изјава о ауторству.....	Error! Bookmark not defined.
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада.....	Error! Bookmark not defined.
Изјава о коришћењу.....	Error! Bookmark not defined.

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Докторска дисертација се састоји из три основна дела: увода, централног дела који садржи приказ и интерпретацију резултата истраживања, и закључка. Након тога следи списак литературе и слика.

У уводу су приказани контекст и област истраживања, формулисан је предмет истраживања, представљани су циљеви и задаци истраживања, основне хипотезе истраживања, образложене су усвојене методологије истраживања. На крају поглавља, изложена је научна оправданост и очекивани резултати истраживања.

Средишњи део дисертације обухвата Главу 1 и 2, где се успоставља теоријски оквир истраживања, дефинишу аспекти методолошко-интерпретативног модела који се односе на истраживање утицаја Аугуста Ђезара Коррадинија на урбанистички и архитектонски развој Цетиња и Барија, уз осврт на затечене прилике у простору. Трећи сегмент, који обухвата Главу 3, односи се на успостављање закључака, који верификују теоријске и истраживачке оквире из претходних сегмената рада.

У Глави 1 и 2 приказан је хронолошки преглед развоја кључних концепата и важних теоретских позиција. Овај део се пре свега бави питањем актуелности теме стваралачког опуса Аугуста Ђезара Коррадинија кроз критичку анализу релевантне литературе и позиционира предмет истраживања у односу на доступне научне податке. Након тога се у истраживање уводи хронолошки преглед развоја релевантног опуса и контекста архитектуре и урбанизма у затеченим срединама, којима се успостављају релације према претходно постављеном разумевању архитектонског и друштвеног контекста. Тиме је овај део истраживања усмерен на истицање могућих тумачења изван постојећих оквира и ново позиционирање стваралачког опуса у постојећој урбано-архитектонској историји Цетиња и Барија. Закључак првог поглавља препознаје вишезначност деловања Коррадинија на урбани развој поменутих градова. У Глави 2 су анализирани комплексни приступи пројектовању архитектонских дела, уз осврт на карактеристичне затечене примере. Завршни сегмент овог поглавља указује на карактеристичан утицај релација у контексту затечених обеката и срединама где су дела настајала.

Главе 1 и 2 имају по две целине, које се односе на Цетиње и Бари. Подцелине су замишљене да реферишу на затечено стање и нови приступ, односно допринос Коррадинија урбано-архитектонском развоју поменутих градова. У том правцу, даје се интегрални приказ хронологије урбане сцене поменутих градова у периоду и изван задатог оквира. У Глави 1 назначен је утицај на аутентичне матрице, као јединствен и карактеристичан, и само у одређеним сегментима сличног приступа у другачијим срединама. На Цетињу Коррадинијеве реализације допринеле су формирању компактне, јединствене урбане целине, пратећи блоковско уређење насеља и ортогоналну шему продора. Коррадинијеве реализацијама на слободним платоима намеће потребу формирања нових „аутономних“ блокова. Грађевине, као и претходно изграђени јавни обекти у непосредном окружењу нису фронтом били истурени на регулациону линију, већ у одређеној мери повучени. Изузетак је Владин дом са атријумом, као свакако нови урбанистичко-архитектонски израз на Цетињу, и својеврсна апликација затворених цетињских блокова са дворишним, интимним простором у залеђу. Обекти су позицијом и широким стилским изразом дужи период представљали граничне репере урбаног миљеа града, доминирајући простором и

доприносећи новој сценографији града. У Барију, Корадинијеви најзначајнији пројекти у насељу Мурат, Палата Ингами-Скалвини, Палата Фиат и нереализовани пројекат Студентског дома замишљени су као реперне тачке на угловима постојећих блокова којима, независно од естетског изражаја, доминирају. То је битна разлика у односу на деловање на Цетињу где су реализације унутар новоформираних блокова. Такође, реч је о пројектима јавних институција и приватних компанија. Знатно сведенији стилски израз имају објекти других приватних наручилаца, који се по правилу налазе у уличном низу. У Глави 2 показује се да је Корадини у срединама где је стварао успео да дефинише просторе значајним архитектонским дјелима, са конкретним, препознатљивим уметничким предзнаком, било као сегмент интернационалног еkleктицизма или рационализма/модерне. У Барију је учествовао у санацији хотела Кавур (Cavour) (1905) и изградњи Палате Фицароти (Palazzo Fizzarotti) (1906–1908). У међувремену, ствара на Цетињу између 1896–1912. године (до почетка балканских ратова), у периоду када је град одликовала најинтезивнија архитектонска продукција. Након 1920, све до 1931. године, у новим друштвеним околностима у Италији активно је суделовао у урбанистичко-архитектонским процесима и продуковао значајан број нереализованих пројеката (који се у раду први пут приказују), са несумљивим ликовним потенцијалом. Реализацијама у првој деценији XX века на Цетињу и трећој у Барију, оставио је неизбрисив траг на урбано-архитектонску сцену поменутих градова. Посебно их је означио са урбаног аспекта монументалним објектима – Владином домом на Цетињу (1910) и Левантским сајмом (Fiera del Levante) (1928) у Барију, и уметнички снажним остварењима Руским посланством на Цетињу (1903) и палатама Фицароти и Ингами-Скалвини (Palazzo Ingami-Scalvini) (1923) у Барију. Дух сецесије који је остваривао снажан продор почетком XX вијека, Корадини је фрагментално прихватао, углавном на приватним објектима у Барију, остајући конзистентан програму еkleктицизма, и након 1928. године, када пројектује Палату Фиат (Palazzo Fiat) (1925), у правцу рационализма.

У закључку (Глава 3) сумирани су резултати претходног истраживања и дата су образложења у односу на постављене хипотезе и постављени истраживачки проблем. У овом делу указује се на шире значај стваралачког деловања архитекте Корадинија.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

У докторској дисертацији кандидат је остварио значајан научни допринос у научној области Архитектура и урбанизам, посебно ужој научној области Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа. Док се оригиналност дисертације огледа у приступу теми која повезује више истраживачких и научних области и на специфичан начин комбинује различите методе истраживања, савременост дисертације огледа се у њеном фокусу на интегралном сагледавању градитељских реализација у различитим државама насталих у другачијим идеолошким и друштвеним контекстима. Коришћење истраживања доприноси сагледавању и новим погледима на урбани идентитет Цетиња и Барија, и омогућава квалитетнију документациону основу за

будуће савремене конзерваторске третмане дела Корadiniја и могућу урбану обнову градских зона. Оригиналноста се, такође, може идентификовати у начину на који кандидат успоставља релације између потенцијала истражених у релевантном теоријском оквиру, и могуће применљивости препознатих теоријских концепата. У методолошком смислу, оригиналноста дисертације препознаје се и у начину на који је спроведено истраживање, кроз значајну улогу архивских пројеката и цртежа за потребе анализе. С тим у вези, савременост истраживања огледа се и у могућности да се резултати истраживања примене у савременим условима развоја града, при чему ће се пажња усмерити на одрживом развоју уз очување интегритета Корadiniјевих обеката и карактеристичних урбаних захвата. Поред ове основне линије истраживања, дисертација тежи очувању културног наслеђа Црне Горе и Италије.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

У раду је коришћена референтна литература, примарни и секундарни извори, као и непосредна истраживања самог докторанда на терену. Истраживање је засновано на литератури и изворима који се односе на урбанистичко-архитектонски развој Цетиња и Барија, објекте посланства, стилске трендове, урбане зоне Барија (Фиера дел Леванте, Мурат), што ће бити основ за даља разматрања утицаја на урбане матрице поменутих градова. Преглед библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са савременим теоријским расправама и резултатима који се односе на поменуте теме, као са примерима који се тичу проблематике коју истражује, и да на примерен начин користи и тумачи изворе приликом аргументације својих ставова. Најзначајнији извори коришћени, према одређеним тематским целинама, у истраживању су следећи:

Прва група која се бави анализом Корadiniјевог стваралаштва на Цетињу. Основне јединице коришћене у оквиру ове групе су:

Хронолошко сагледавање урбанистичко-архитектонског развоја Цетиња, средина XIX, почетак XX века:

- Мартиновић, Душан, Мартиновић Урош. Цетиње – споменици архитектуре, (Цетиње: Обод, 1980)
- Мартиновић, Душан (1994). Постанак и развитак насеља. У: Пејовић, Ђ. и Вујовић, Д. (ур.) Цетиње: 1482–1982 (25–57). Цетиње, Црногорска академија наука и умјетности
- Радовић, Горан. Архитектура Цетиња од XV вијека до Другог свјетског рата, (Подгорица: ЦАНУ, 2012)
- Милић, Божидар. Урбано наслеђе Црне Горе са посебним освртом на развој Цетиња, (Београд: ОрионАрт, 2013)
- Јовић, Татјана, Беркуљан, Александар. Цетиње кроз вријеме: почетак урбанизације, (Цетиње: Државни архив Црне Горе, 2015)
- Чиликов, Александар, Пејовић, Лазар. Цетиње, историја и култура, (Цетиње:

Пријестоница Цетиње, 2019)

Анализа јавних обеката и политика са посебним освртом на обекте посланстава:

- Бурзановић, Славко, Дајковић, Александар. *Италијанско посланство на Цетињу/ La Legazione d'Italia a Cettigne*, (Цетиње: Национална библиотека Црне Горе “Ђурђе Црнојевић”; Историјски институт Црне Горе, 2015)
- Јовић, Татјана. *Дипломатска представништва у књажевини и краљевини Црној Гори*, (Цетиње: Народни музеј Црне Горе, 2010)
- Митровић, Слободан. *Архитект Јосип Сладе Шиловић. Градитељска дјела у Књажевини Црној Гори 1877–1900*, (Загреб–Подгорица: Национална заједница Црногораца Хрватске; Министарство одрживог развоја и туризма Црне Горе; Сканер студио д.о.о, 2019)

Стилски трендови посматраног периода

- Мако, Владимир. *Естетика-архитектура*, (Београд: ОрионАрт, 2009)
- Игњатовић, Александар. *Југословенство у архитектури 1904–1941*, (Београд: Грађевинска књига, 2007)
- Игњатовић, Александар. *У српско-византијском каледоскопу*, (Београд: Орион Арт и Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, 2016)
- Кадијевић, Александар. *Естетика архитектуре академизма XIX–XX века*, (Београд: Грађевинска књига, 2005)
- Енциклопедија ликовних умјетности, том 3, (Загреб: Лексикографски завод, 1964)
- Мијовић, Павле. *Трагом древних култура Црне Горе*, (Титоград: Графички завод, 1970)

Друга тематска група обухвата литературу која се бави анализом Коррадинијевог стваралаштва у Барију. Основне јединице коришћене у оквиру ове групе су:

Анализа стваралаштва у Барију

- De Bartolo, Simone. *Bari '900 tra eclettismo e liberty*, (Bari: LB Edizioni, 2019)
- De Bartolo, Simone. *L'Architettura del Ventennio Fascista a Bari*, (Bari: L'Arco e la Corte, 2014)
- De Bartolo, Simone. *L'Opera dell'Architetto Cesare Augusto Corradini. Altari mramorei in stile eclettico nella Provincia di Bari*, Tesi di Laurea in Storia dell'Arte in età moderna in

Università degli studi di Bari Aldo Moro Dipartimento di Lettere Lingue e Arti. Italianistica e Culture comparate, Corso di Laurea magistrale in Storia dell'Arte, 2019

Анализа међуратне архитектуре Барија уз осврт на актуелну планску документацију и политичку сцену

- Colonna, Angela, fotografie di Mezzina, Francesco. *Architetture a Bari nel ventennio fascista*, (Lecce: Capone Editore, 1997)
- Colonna, Angela, Lastilla, Michele, Velati, Vincenzo. *Edifici pubblici del '900 a Bari: interni ed esterni*, (Bari: Levante Editori, 2001)
- Cucciolla, Arturo. *Vecchie citta / citta nuova. Concezio Petrucci 1926–1946*, (Bari: Edizioni Dedalo, 2006)
- Petrigiani, Marcello, Porsia, Franco. *Le città nella storia d'Italia*, (Bari: Laterza, 1988)
- Corvaglia, Ennio, Scionti, Mauro. *Il piano introvabile: architettura e urbanistica nella Puglia fascista*, (Bari: Edizioni Dedalo, 1985)
- Carducci, Carmelo Calò. *Bari e la sua Fiera del Levante 1939 – 1956*, (Bari: Cacucci, 2006)
- Dilio, Mario. *Fiera del Levante: 1930–1986*, (Bari: Mario Adda, 1986)
- Belli, Gemma, Capano, Francesca, Pascariello, Maria Ines. *La città, il viaggio, il turismo: Percezione, produzione e trasformazione*, (Napoli: FedOA - Federico II University Press, 2018)
- L'Abbate, Mariagrazia, Moscardin, Valeria. *L'Albania nelle grandi Esposizioni* in Roberta Belli Pasqua, Luigi Maria Calì, Anna Bruna Menghini, *La presenza italiana in Albania tra il 1924 e il 1943 La ricerca Archeologica, la conservazione, le scelte progettuali*, Roma 2017

Анализа промена на историјском насељу Мурат

- Signorile Nicola. Medioevo artificiale per grande impresa. È in corso il restauro del Palazzo Ingami Scalvini. L'eclittismo dell'architetto Corradini: antichi decori, in *La Gazzetta del Mezzogiorno. Bari Città, 21 ottobre 2005*
- Signorile Nicola. *Meglio restaurare che demolire nel regno dell'auto. Pratica di «riuso» nel Murattiano*, in *La Gazzetta del Mezzogiorno*, 20.09.2017
- Signorile Nicola. *Occhi sulla cita. Architetti e architetture a Bari*, (Bari: Laterza Edizioni, 2004)

- Signorile Nicola, Gismondi, Francesco Paolo. *Atlante '900 per la tutela dell'architettura contemporanea a Bari*, (Bari: Laterza, 2009)
- Gentile, Emilio. *Chi è fascista*, (Bari: Laterza editori, 2019)
- Gentile, Emilio. *Il fascismo in tre capitoli*, (Roma–Bari: Laterza editori, 2004)

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Предметно истраживање је примарно теоријског карактера. У оквиру рада на предметној теми коришћено је више истраживачких метода за проверу заснованости постављених научних хипотеза. Почетну фазу рада чини формулација предмета истраживања и интерпретација основних теоријских појмова који су релевантни за истраживање, а који су посредно и непосредно везани за наведено деловање Коррадинија. Методолошки поступак у формирању информационе основе истраживања обухватио је методу непосредног испитивања реализоване архитектуре на терену и анализу грађе, односно примарних и секундарних извора. Примарне изворе сачињавају оригинална Коррадинијева документација, фотографије из тог периода и писани извори – оригиналне белешке и рукописи, као и архивска документација. Архивска грађа која до сада није објављена, претежно пројектна документација, даје увид у изворне архитектонске изразе, од који многи нису изведени или су временом преобликовани. Секундарни извори састоје се од објављених текстова и радова о истраживаном периоду. Систем научних хипотеза разрађен је на основу резултата анализе грађе.

Основни аналитички методи су студије појединачних случајева и упоредни метод. Компаративни метод коришћен је за упоређивање резултата истраживања са другим теоретским поставкама и актуелним истраживањима. Поступком компарације уочавају се сличности и заједничка обележја (односно разлике) наведених истраживања. Дакле, компаративна анализа своди се на два нивоа: међусобно упоређивање Коррадинијевих пројеката и њихово упоређивање са референтним примерима интернационалног искуства. Применом историјске методе извршен је приказ развоја архитектонске сцене посматраног периода и средина. У истраживању библиографских извора користи се анализа садржаја. У истраживању архитектонских пројеката користи се архитектонска анализа, а у појединим случајевима и пропорцијска анализа. Аналитички поступак такође обухвата класификацију и систематизацију знања. У процесу закључивања коришћена је метода синтезе у циљу интрепретације резултата утицаја Коррадинијевог стваралаштва на архитектонску сцену Цетиња и Барија.

На основу изложеног, закључује се да је примењена методологија истраживања обезбедила квалитетне истраживачке налазе, као и да су примењени научни методи омогућили адекватну проверу постављених хипотеза.

3.4. Применљивост остварених резултата

Примена резултата овог истраживања је широка, како у теоријском, тако и

практичном смислу. Пре свега, истраживање показује на методолошку комплексност интегралног сагледавања градитељског утицаја архитекте на урбане матрице у две државе, и два идеолошки и суштински различита друштвена система. Такође, значајно је што се градитељски принципи посматрају комплексно кроз утицаје који нису искључиво везани за пројектантске приступе архитекте и катактеристике микролокација, већ и кроз утицаје друштвених и културолошких фактора. Сходно томе, ово истраживање ће бити значајан основ за даља тумачења комплексних односа урбанизма, архитектуре и друштвене сцене, и анализи културног идентитета градова. Добијени резултати се могу користити у контексту сродних истраживачких радова, приликом израде конзерваторских пројеката санације/рестаурације, за потребе образовно-методичких и студентских радова, као и у реализацији пројеката културне и туристичке валоризације, односно рестаурације и конзервације предмета историјског и архитектонског наслеђа, изграђених према пројектима Корадинија и шире.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Предметна докторска дисертација показује да кандидат Александар Дајковић поседује способност за самосталан научно-истраживачки рад. То се огледа у употреби релевантне литературе и повезивању знања из области архитектуре, као и оних из других области релевантних за истраживање, а посебно оних у домену историје уметности, њених практичних и теоријских оквира, као и њене интерпретације у разматраном периоду, односно друштвеног, културног и теоријског контекста који ју је условио. Кандидат је овим радом показао самосталност у идентификацији проблема истраживања, одабиру, примени и интерпретацији метода истраживања на одабрани предмет истраживања. Докторска дисертација показује да кандидат влада вештинама употребе разних научних метода истраживања, почев од анализе садржаја примарних и секундарних извора, компаративне анализе, синтезе и интерпретације резултата истраживања. Кандидат је кроз посебно формирану методологију, одабиром и класификацијом примера у обе државе, дефинисао основна начела деловања Корадинија, као и анализирао појединачне случајеве и њихове специфичности, односе са затеченим срединама и показао способност дефинисања и обраде специфичне теме, као и примене теоријских знања. Значајан показатељ способности кандидата за самосталан научни рад произилази из објављених радова и активности из шире области дисертације.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Остварени научни доприноси се огледају у следећем:

- по први пут се пружа интегрални приказ најзначајнијих остварења Аугуста Тезара Корадинија;
- презентују се нове чињенице и описи пројеката из фонда Државног архива у Барију и пројекти из Архивско-библиотечног фонда Народног музеја Црне Горе;
- интегрално се указује на посебност деловања у урбаним матрицама;
- интегрално се сагледава однос стилских утицаја и урбаних политика;
- презентују се анализе препознатих разлика пројектованог и изведеног стања и стилске аналогije реализација на Цетињу и Барију;
- надоградња знања о развоју академског еkleктицизма и рационализма/модерне на локалном нивоу;
- идентификација образаца, просторно-пројектантских као што су: *без обзира на стилски аранжман, усмеравање перцепције посматрача на уметничку вредност објекта; стилска и волуметријска уклопљеност планерског решења са карактером објекта; симетричност композиција и дефинисње „реперних тачки“ било у слободним просторима или на угловима блокова, нарочито код јавних објеката; дефинисање „пуних маса“ на фасадама, осим Палате Фиат и приземља Палате Латерца; препознавање доминантног стила на реализацијама; складан однос интервенција према *genius loci*, било да је реч о новим урбанистичким захватима или интерполацијама унутар изграђених структура; коришћење „просторног поља“, као концепције простора за Владин дом; утврђивање основне креативне методе деловања, уз вешто коришћење историјских стилова без обзира на каснију употребу савремених материјала и технологија.*

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

У докторској дисертацији кандидата Александра Дајковића примењује се више научно заснованих метода истраживања који се међусобно допуњују и умрежавају у различитим фазама рада. Дисертација је јасно конципирана и формулисана, научно заснована и представља заокружену истраживачку целину. Научни доприноси који су остварени у дисертацији представљају унапређење научних знања, имајући у виду да се по први пут интегрално сагледава стваралачко деловање значајног архитекте на почетку XX века у две државе.

Истраживањем релевантног теоријског оквира, рад анализира и систематизује знања у областима историје и теорије архитектуре и урбанизма, историје уметности, идеологије, политике, успостављајући њихову релацију у оквиру теме рада. Допринос овог поступка огледа се у препознавању и дефинисању карактеристичног утицаја Корadiniја на урбану матрицу Цетиња и Барија, и упоредо са тим на архитектонски израз градова, са тенденцијом повлачења паралаела.

Анализом и идентификацијом значајних сегмената Корadiniјевог деловања, кандидат истиче недовољност њихове досадашње валоризације, и указује на парцијално сагледавање. Такође, кандидат указује на потребу интегралног сагледавања и очувања идентитета поменутих места, кроз анализу односа Корadiniја у контексту промене друштвених система и доминантних културних тенденција (самим тим и у умјетности), преваходно због праћења урбаних трендова и стилских доминанти.

Комисија утврђује да остварени научни доприноси представљају унапређење постојећих научних и практичних сазнања и теорија у погледу историје архитектуре и урбанизма са почетка XX века у Црној Гори и Италији.

Овим истраживањем се ревалоризује значај и вредности архитектуре почетка XX века, чиме се истиче потреба за продубљенијим и свеобухватнијим истраживањем, валоризацијом и очувањем карактеристичних примера, како би се очувале културне вредности и идентитет историјских урбаних места и савремено стваралаштво ускладило са његовим квалитетима.

4.3. Верификација научних доприноса

M20 - Радови објављени у научним часописима међународног значаја:

M24 - Дајковић, А. (2021). „Урбани развој Цетиња и Барија кроз сагледавање дјеловања Аугуста Ђезара Корadiniја (1900–1931)“, *Архитектура и Урбанизам*, ИАУС, Београд
Донешена одлука уредништва о прихватању рада и његовом објављивању у часопису „Архитектура и урбанизам“, број 1074 од 29.09.2021. године, у оквиру издања планираних за 2021/2022. годину, у категорији научних радова.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу прегледа и анализе дисертације кандидата Александра Дајковића, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом, да испуњава научне критеријуме и пружа допринос научној области Архитектура и урбанизам, посебно ужој научној области Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа за коју је матичан Архитектонски факултет, као и научни допринос који се односи на истраживање карактеристичног утицаја архитекте Аугуста Ђезара Корadiniја на урбанистичко-архитектонску делатност у Црној Гори и Италији са почетка XX вијека. Оригинални резултати остварени су дефинисањем и анализом утицаја архитекте Корadiniја, првенствено у односу на успостављање продубљенијег и свеобухватнијег приступа истраживању ширег урбанистичко-архитектонског контекста, и приказу јединствених захвата у простору и нових пројеката и података. Утврђује се да докторска дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета и научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних доприноса и применљивости добијених резултата на даља истраживања.

Кандидат је способен за самостални научно-истраживачки рад, што потврђује његово научно-истраживачко искуство стечено кроз рад на самој дисертацији, развијано активним учешћем у сродним делатностима и верификовано научним радовима из области архитектуре који су публиковани у међународним научним часописима. У складу са наведеним, Комисија предлаже Наставном и научно-уметничком већу Архитектонског факултета да се докторска дисертација под називом „Истраживање утицаја архитекте Аугуста Ђезара Корadiniја на архитектонску дјелатност у Црној Гори и Италији са почетка XX вијека“, кандидата Александра Дајковића, маг.арх., прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 23.11.2021. године

Чланови Комисије

др Ана Никезић, председница Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета

др Александар Игњатовић, члан Комисије
ванредни професор Универзитета у Београду, Архитектонског факултета

др Agostino Catalano, члан Комисије
ванредни професор Универзитета Молизе, Италија